

Neda Pintarić
Filozofski fakultet, Zagreb

Bogusław Dunaj

Słownik współczesnego języka polskiego

(najopširniji i najaktualniji jednosvezačni rječnik), Warszawa, 1996.

Poljska izdavačka djelatnost doživjela je posljednjih godina procvat: svakoga dana izide iz tiska čak 30 knjiga. Među njima se našao i ovaj »najopširniji i najaktualniji jednosvezačni« poljsko–poljski rječnik grupe autora Jagiełłońskoga sveučilišta iz Krakova pod redakcijom dr. Bogusława Dunaja.

Ovaj rječnik ima više od 62 tisuće članaka s riječima iz različitih stilova poljskoga jezika koji su obilježini »kvalifikatorima« tipa

- a) stilistično obojene riječi: npr. kratica za službeno, razgovorno,
- b) dijalektalna ili regionalna pripadnost riječi: npr. kratica za regionalno
- c) pripadnost riječi određenoj društvenoj ili specijalističnoj skupini: npr. kratica za medicinski, vojni i
- d) frekvencija riječi, odnosno njena slaba frekvencija: kratica za rijetko. Nema, međutim, pragmatičnih kvalifikatora kao što su npr. šalj. (šaljivo), uvr. (uvredljivo) niti kronoloških kvalifikatora (pov. — povijesno; arh. — arhaično i sl.), jer su oni sadržani u definiciji takvih članaka. To su prije svega one riječi koje su često ne samo u lijepoj književnosti nego i na filmovima, radiju, televiziji, tisku, a ovdje ne nedostaju ni riječi iz govornoga jezika.

Usporedimo li ovaj rječnik s njegovim prethodnikom (Skorupka: Słownik języka polskiego, PWN, 1978–1981.), možemo se diviti što je ovaj novi rječnik izišao samo 15 godina kasnije i što je to djelo rezultat truda petorice autora i desetina suradnika, a broji 1394 stranice veličine formata A4, dok je prethodni rječnik veći opsegom (80 tisuća riječi), u tri sveska od kojih svaki broji po 1100 stranica, ali je nešto drugačije koncipiran glede gramatičkih kvalifikatora i obrade frazeologizama.

Novost ovoga novoga rječnika u gramatičnom pogledu sastoji se u drugačijem opisu deklinacije imenica (imenice su podijeljene na one ženskoga roda s 10 sklonidbenih tipova; zatim na imenice muškoneživoga roda, muškoživoga roda, muškoosobnoga roda i nemuškoosobne imenice koje nemaju jednine; imenice srednjega roda sa 7 sklonidbenih tipova; posebno je izdvojena pridjevno–imenična sklonidba, tj. supstantiviranih imenica), kod glagola je novost uvođenje kratice *nos* (neosoban) za glagole koji imaju samo oblike 3. lica jednine srednjega roda, zatim je od velike koristi uvođenje aspektnih glagolskih parova u jednome članku, i to tako da se prvo uvršćuju nesvršeni oblici, a nakon njihovih osnovnih oblika crticom se odvajaju svršeni oblik sa svojim nastavcima za

osnovne oblike; pridjevi imaju paradigmatski tip i nominativ množine za muškoosobni rod kao i u Skorupkinu rječniku, vrijedna je informacija za komparativ pridjeva kod onih pridjeva koji se stupnjuju kao i za oblik komparativa priloga koji se stupnjuju. Brojevi nisu obrađeni u gramatici (u uvodnome dijelu), nego su njihovi oblici, tj. nastavci za sve padeže navedeni uz dotični broj (npr. *dwa* broj, N. mos (muškoosobni) *dwaj*, *dwu//dwóch*, ž. *dwie*, G. L. *dwu//dwóch*, D. *dwu//dwom*, I. m i s *dwoma*, ž. *dwierma//dwoma*), što dodatno opterećuje članak i čini ga nepreglednim.

Frazeologija je neobično važna za suvremeni jezik te se svaki rječnik općega tipa mora posebice obazreti na frazeologizme. Budući da frazeologizmi imaju više od jedne riječi sastavnice te da takva višerječna cjelina dobiva drugačije značenje no što ga imaju njezine sastavnice zasebno, potrebno je definirati opseg frazeologizma iz kojega proistječe kasniji izbor tih jezično–sintaktičnih jedinica. Ovaj rječnik definira frazeologizam kao »kondenzirani oblik različitih tekstovnih inačica koje imaju istu sintaktičnu i semantičnu shemu« (str. XVII). Rječnički oblik frazeologizma ima skraćenu rekciju pomoću neodređenih zamjenica na čije se mjesto u tekstu uvršćuju različite vrste riječi, poglavito imenice (npr. {komuś} *tylko* {coś} *w głowie* predstavlja rječnički oblik frazeologizma koji u tekstovnoj realizaciji glasi: *Jance tylko randki w głowie*). Postoje i glagolski frazeologizmi poput »*rozpedzić* [*rozegnać*, *rozgonić*] {kogós} *na cztery wiatry*« čiji se infinitivni oblik u tekstu uosobljuje, npr. *Policja rozpedziła demonstrantów na cztery wiatry* i uzima se samo jedna od ponuđenih infinitivnih inačica. S tim u svezi rabe se tri vrste zagrada: vitičasta zagrada znači da se oblik unutar nje treba zamijeniti drugom vrstom riječi istoga gramatičnoga oblika; ugłata zagrada signalizira da se element unutar nje može zamijeniti drugim ponuđenim elementom i okrugla zagrada služi kao informacija da se segment unutar nje može ispustiti, a da se time ne naruši značenje frazeologizma. Uz infinitivne oblike može stajati i kratica »i syn.« koja znači da se uz taj glagol mogu rabiti i sinonimni glagoli što se navode u opisu frazeologizma, tj. njegova značenja. Postoje i osnovni oblici pod zvjezdicom uz koje se navode uputnice za cjelovit frazeologizam (npr. *bliska** vidi »z *bliska*«; *pantałyky** vidi z *pantałyku*). Izuzetak je napravljen kod prijedložnih frazeologizama u priložnom značenju: po polsku, po francusku, jer su ti oblici česti i uputnice su smještene pod ključnom riječi »*polski*«, »*francuski*«, a ne »*polsku**, *francusku**«. Posebice je za pohvalu uvrštenje osobnih imenica koje su sastavnice frazeologizama: kod osobne imenice *Piekarski* trebala bi biti uputnica na »*pleść* [*bredzić* i syn.] *jak (Piekarski) na mękach*«. Nažalost u rječniku ove imenice nisu posebno izdvojene, nego se nalaze pod glavnom glagolskom riječi: »*wyjść* {na *czymś*} *jak Zabłocki na mydle*«, pri čemu nema izdvojene osobne imenice *Zabłocki*. Dakle, ono što je u uvodnom dijelu najavljeno, nije se uspjelo realizirati u rječniku.

Zanimljiv je i pristup prijedložnim frazeologizmima koji imaju priložno značenje. Naime, oni se navode kao da su jedna riječ: npr. *od podszewki* kao prilog u značenju »*temeljito*« ovaj se frazeologizam ne navodi unutar prijedloga »*od*«, nego iza riječi koja je cjelovita: *odpoczywać*. Isto je i s negacijom »*nie*« kad se piše odvojeno: *nie podlegać dyskusji* (ne dolaziti u pitanje), *nie pokazywać* —

nie pokazać {czegoś} *po sobie*« (ne pokazivati — ne pokazati {što} na licu). Tako se dobiva izuzetna preglednost oblika koji se često rabe u govoru.

Kratice rabljene u rječniku navode se na čak 5 stranica.

Sa žalošću moram konstatirati da u okviru kratice različitih jezika ne postoji posebno hrvatski, a posebno srpski, nego se još uvijek rabi složenica s crticom: serb.–chorw. (serbsko–chorwacki). Kratica chor. koja bi morala postojati za *chorwacki* namijenjena je riječi »choreografia«!!! Znamo da se ovakvi rječnici ne mogu napisati niti za 5 niti za 10 godina pa ćemo još dugo morati imati strpljenja i uvidavnosti za ove pogreške.

Kako ova nelingvistična politička pojava ne bi bila na kraju i kako želim ovaj rječnik prikazati kao vrlo uspješan i koristan za naše poloniste, slaviste, ali i kroatiste, kao pohvalu mogu navesti da su izvori recentni i podijeljeni na izvore govornoga jezika iz tiska, s radija i televizije te na knjige lijepe književnosti izdane od 1980. do 1995. Dakle, inovacije su pristizale u rječnik sve do godinu dana prije njegova izlaženja.

I na kraju, poželimo da i u nas svakih 10 do 15 godina izide sve bolji i deblji rječnik hrvatskoga jezika, ugledajmo se na poljske znanstvenike!